
Kronika

IŠKILUS LIETUVOS GAMTININKAS, AKADEMIKAS PROFESORIUS TADAS IVANAUSKAS

2002 m. gruodžio 16 d. paminėtos Lietuvos MA akademiko biologijos daktaro (habil. dr.), Lietuvos mokslo premijos laureato, nusipelnusio mokslo veikėjo Tado Ivanausko 120-osios gimimo metinės.

Lietuvos visuomenei ir gamtininkams T. Ivanauskas – gerai žinomas labai aktyvus, produktyvus mokslininkas, biologinio profilio mokslo įstaigų kūrėjas Lietuvoje, populiarius pedagogas, nuo vaikystės pamilęs gamtą ir pašventęs jai visą savo gyvenimą. Pas mus T. Ivanausko atminimas yra gerbiamas, tinkamai įprasminamas bei įamžintas ir apie jį, ypač jubiliejinėmis progomis, nemažai rašyta. Čia trumpai prisimenami svarbiausi T. Ivanausko gyvenimo įvykiai, mokslo ir mokslinės-organizacinės veiklos faktai, paminėta 120-ųjų gimimo metinių renginių chronologija 2002-aisiais metais.

Mokymosi metai. Tadas Ivanauskas gimė 1882 m. gruodžio 11 d. dabartinėje Baltarusijoje, buvusios Lydos apskrities Lebiodkos viensėdyje, tėvo dvarininko (inžinierius statybininkas, chemikas) ir mamos (namų šeimininkė) penkių vaikų šeimoje. Jo tėvas Leonardas buvo ir žinomas gamtos mylėtojas (augino retųjų augalų, turėjo dvare namų muziejų – žymų „Paukščių kambarį“, įvairių kitų iškamšų). Tad dar vaikystėje sūnus, perėmęs iš tėvo – medžiotojo, gamtos mėgėjo ir pomologo – meilę gamtai, mokslui, pradėjo gyvenimo kelią ta pačia linkme. Tadas iš tėvo išmoko medžioti, preparuoti, sudarinėti zoologinius ir botaninius rinkinius, būdamas 12 metų, jau pažinojo daug augalų, vabzdžių rūšių, beveik visus vietinius paukščius. Pradžioje mokėsi namuose, o nuo 1895 m. – Varšuvoje, gimnazijoje. Ten toliau domėjosi gamta, lankydavo universiteto zoologijos muziejų, gerai susipažino su iškamšų darymo technika, darbuotojais, net žymiais zoologais. Jų skatinamas kolekcionavo paukščius, vabzdžius.

1901–1903 m. mokėsi Peterburgo berniukų gimnazijoje. Baigęs gimnaziją 1903 m. rudenį įstojo į Peterburgo un-tą studijuoti gamtos mokslų Fizikos-matematikos fakultete. Čia išklaušė A. Dogelio bestuburių, V. Šimkevičiaus stuburinių gyvūnų zoologijos kursų. Daug laiko praleisdavo „Kunstkameroje“

(Zoologijos muziejuje). Užmezgė ryšius su Peterburge gyvenančiais lietuviais. Peterburgo un-te studijavo iki 1905 m. neramumų. Prasidėjus revoliuciniams įvykiams, tėvas išsiuntė T. Ivanauską į tėviškę, o vėliau – studijuoti Sorbonos un-to Gamtos-istorijos fakultete Paryžiuje. Studijuodamas labiausiai domėjosi zoologijos praktikos darbais, kurie jam gerai sekėsi. Dailininko A. Žmuidzinaičiaus ir kitų kraštiečių Paryžiuje dėka įstojo į 1904 m. Paryžiuje įsteigtą lietuvių d-ją „Lituania“, buvo išrinktas jos sekretoriumi. Atostogas praleisdavo gilindamas žinias Bretanėje, Roskofo biologinėje stotyje ir kitur. Čia susipažino su jūrų augalija ir gyvūnija. Nukeliavo į Angliją, aplankė parkus, Zoologijos sodą, turtingą zoologijos muziejų. Kilo idėja panašų muziejų būtinai įkurti ir Lietuvoje. Taip brendo gamtininku. Buvo aktyvus. 1907 m. dalyvavo ekskursijoje į Pietų Prancūziją ir Ispaniją, susipažino su profesorius G. Priuvo vadovaujama biologijos Banijulio (Banyula) stotimi, iškūrusia prie Viduržemio jūros. Per kalnus pėsčiomis ir geležinkeliu nukeliavo į Barseloną. Prancūzijoje daug dėmesio skyrė botanikai, geologijai ir pirmuonims (*Protozoa*). Iš pirmuonių tyrimų biologijos stotyje Vimija-Vimera (Vimulle-Wimereux) Atlanto vandenyno pakrastyje parašė pirmąjį mokslinį straipsnį.

1909 m. baigė Sorbonos un-tą. Trumpam grįžo į tėviškę ir tuoj išvyko į Peterburgą laikyti egzaminų, nes caro valdžia, kurios tvarka tada egzistavo ir Lietuvoje, nepripažino užsienio diplomų. Vėl privalėjo tapti Peterburgo un-to studentu. 1910 m. baigė šį un-tą ir gavo gamtos mokslų 1-ojo laipsnio diplomą.

1910 m. Peterburge įkūrė gamtos mokslų vaizdinių priemonių laboratoriją „Zootom“ ir jai vadovavo iki 1915 m. Gamino zoologijos, botanikos, anatomijos, mineralogijos preparatus. Preparatai ne kartą buvo pažymėti įvairiomis premijomis Peterburge ir kitur surengtose parodose. 1913 m. lyginamosios anatomijos preparatai tarptautinėje parodoje pelnė aukso medalių. 1914 m. išsiruošė kelionė į Šiaurę: į Murmanską ir Šiaurės Norvegiją. 1917 m. į Šiaurę keliavo antrą kartą. Iš Archangelsko pasiekė šiaurinį Vardį. Ekspedicijos tikslas buvo Gavrilo salos ir Kola. Gaila, kad suirtęs ir karo metu Rusijoje daugelio eksponatų niekas neišsaugojo. Tėko uždaryti ir „Zootomą“. 1916–1918 m. dar dirbo ir Žemės ūkio ministerijoje Peterburge, bet prisipažino pats – prastas buvo valdininkas.

Gamtos įstaigų kūrimas ir mokslo kelias.

1918 m. balandį, kaip ir daugelis to meto užsienyje buvusių inteligentų, grįžo į Nepriklausomą Lietuvą. Čia jis su buvusiu studente, vėliau žmona Honorata Pietryčių Lietuvoje – Musteikoje įsteigė privačią lietuvišką mokyklą ir joje mokytojavo. Kartu tyrė miškų gyvūniją, rinko muziejinę medžiagą. Planavo ilgai gyventi gamtos prieglobstyje, tačiau, kaip pats sako, „lenkų okupacija privertė apleisti tą kampelį ir vėl apsigyventi mieste, šį kartą Kaune“. Tai buvo antras pagal dydį Lietuvos miestas, besikuriantis kultūros centras. Su Kaunu labiausiai susijęs visas tolimesnis profesoriaus gyvenimas ir veikla. Tuo metu Lietuvoje dar nebuvo gamtos mokslo įstaigų. T. Ivanauskas padėjo daugelio jų pamatus, buvo jų įstaigų įkūrėjas, vadovas, organizatorius. 1919–1921 m. jis dirbo patarėju Žemės ūkio departamente Kaune. 1919 m., remiant žemės ūkio viceministrui, prof. P. Matulioniui, Kaune įkūrė Gamtos tyrimo stotį, 1919–1922 m. buvo šios stoties direktorius. Turėdamas aibę reikalų ėmėsi dar vieno sunkaus darbo – kūrė pirmąjį zoologijos muziejų ir atidavė jam iš tėviškės Lebiudkos su vargu atgabentus eksponatus. Tie muziejui skirti daiktai, sudarę ekspozicijos užuomazgą, buvo paties T. Ivanausko surinkti arba pagaminti dar jo tėvo Leonardo daugiau kaip prieš 100 metų. Iki šiol pagrįstai didžiuojamasi T. Ivanausko nuopelnu ne tik įkuriant, bet ir išpuoselėjant vienintelį tokio pobūdžio mokslo ir kultūros židinį Lietuvoje (Gaidienė, 1999).

Tuo T. Ivanausko sumanymai ir organizaciniai gabumai neapsiribojo. Su T. Ivanausko vardu susiję ir kitų biologinio profilio mokslo įstaigų, tyrimo stočių Lietuvoje steigimas ir veikla. 1929 m. T. Ivanauskas organizavo pirmąją Kailinių žvėrelių augintojų akcinę bendrovę ir įkūrė introdukuotų kailinių žvėrelių fermą netoli Kauno. Tais pačiais metais Lietuvos paryje – Ventės Rago įsteigė ornitologinę stotį (dvejais metais anksčiau, negu tokia stotis buvo įkurta Lenkijoje). Nuo tada reguliariai stebima paukščių migracija. 1937 m. T. Ivanausko rūpesčiu Žuvinto ežerui (Pietų Lietuva) su apyežere suteikiamas rezervato statusas, o 1938 m. jo iniciatyva įsteigtas Kauno zoologijos sodas.

T. Ivanausko geras vardas suteikė jam galimybę būti labai aktyviam kuriant Lietuvos aukštuosius kursus 1920 m. Tai buvo lietuviškojo aukštojo mokslo užuomazga. Iki 1922 m. jis buvo vienas lektorių bei Gamtos skyriaus vedėjas. 1922 02 16 Lietuvos universitetas, išaugęs iš minėtų Aukštųjų kursų, pradėjo veikti. 1922 m. Lietuvos universitetas (nuo 1930 m. pavadintas Vytauto Didžiojo universitetu) T. Ivanauskui suteikė profesoriaus vardą. O vienas universiteto kūrėjų – T. Ivanauskas nuo 1922 m. iki 1940 m. buvo šio un-to Matematikos-gamtos f-to profesorius. 1922 m. T. Ivanauskas įkūrė Zoologijos ir lyginamo-

sios anatomijos (nuo 1929 m. – Zoologijos) katedrą ir jai vadovavo. Jis dėstė zoologiją, vėliau specializuotus ornitologijos, entomologijos, mamologijos kursus, vadovavo praktikos darbams ir seminarams. Savo pagalbininkus siuntė tobulintis zoologijos į kitus Europos miestus. Kartu 1928–1939 m. jis buvo Alytaus aukštesniosios miškų mokyklos dėstytojas.

Organizacinė-pedagoginė prof. T. Ivanausko veikla niekada nebuvo atsietą nuo mokslo ir tyrimų. Plataus profilio mokslininko-biologo pagrindinė mokslinių tyrimų sritis buvo ornitologija. Sistemingai tyrinėdamas Lietuvos paukščių fauną, paskelbė nemažai tos srities darbų. Jis pradėjo platų paukščių migravimo tyrimų darbą, rėmė kitų šios srities darbuotojų pastangas. Vertingų mokslo darbų atliko ir šiose zoologijos mokslo šakose: hidrobiologija, ichtiologija, teriologija. Paskelbė ir sodininkystės srities knygų bei straipsnių.

T. Ivanauskas rašė, kad „tik giliai moksliškas, o ne ūkiškai savanaudiškas gamtos pertvarkymas atneš naudą žmonijai“. Jis paliko daug paskelbtų darbų, pagrįstų šiomis idėjomis. Be daugelio dešimčių straipsnių, pirmiausia minėtini „Lietuvos paukščiai“ (t. 1–3). Už didelį įnašą į Lietuvos mokslą šis T. Ivanausko tritomis leidinys, išleistas du kartus (Ivanauskas, 1938–1955; 1957–1964), buvo įvertintas Respublikos mokslo premija – aukščiausiu mokslo apdovanojimu Lietuvoje.

Iš viso jis paskelbė daugiau kaip 600 mokslinių ir populiariųjų darbų (Ivanauskas, 1983), iš jų daugiau kaip 30 monografijų, vadovėlių, brošiūrų. Svarbesnės knygos yra: „Vadovėlis vabzdžiams rinkti“ (1924), „Žmogus ir gyviai“ (1928), „Vadovėlis Lietuvos paukščiams apibūdinti“ (1931), „Trys mėnesiai Brazilijoje“ (1932), „Gamtininko užrašai“ (1955 ir vėliau), „Apie žvėris ir paukščius“ (1956), „Lietuvos gėlių vandenių žuvys“ (1956, su bendraaut.), „Žuvinatas“ (1961, su bendraaut.), „Vadovas Lietuvos žinduoliams pažinti“ (1964, su bendraaut.), „Mano augintiniai“ (1966), „Pasaulio žvėrys“ (1969), „Biologija“ (1970, su bendraaut.), „Pasaulio paukščiai“ (1971) ir kt. T. Ivanauskas dirbo tęstinio leidinio „Lietuvos Mokslų Akademijos darbai“ redakcinėje kolegijoje. Daug jo vadovautų asmenų apgynė disertacijas. T. Ivanausko mokiniai prisimena, kad jo kurso paskaitos būdavo labai įdomios. Dėstė gyvai, naudojo vaizdo medžiagą iš muziejaus zoologinių rinkinių. Jo parengtas vadovėlis „Lietuvos paukščiai“ buvo pirmoji lietuviška knyga, skirta atskirai faunos grupei. Profesoriaudamas Vytauto Didžiojo universitete iki karo, 1944–1964 m. – Vilniaus universitete, kartu 1954–1970 m. dirbdamas Kauno medicinos instituto Biologijos katedroje ir Lietuvos žemės ūkio akademijos Miškininkystės katedroje, jis, dėstydamas šiose trijose aukštosiose mokyklose, išugdė kelias biologų, miškininkų, žemės ūkio specialistų ir medikų

kartas. Jie išitraukė į mokslo bei kilnų protingo krašto turtų naudojimo darbą. Daug kam tapo artima profesoriaus sakoma gyvenimo patirtis „pamilti gamtą per jos pažinimą“.

T. Ivanausko mokslinėje veikloje kaip itin reikšmingą dalyką reikia išskirti jo veiklą Lietuvos mokslų akademijoje. Dar prieš karą, 1941 m., jis tampa Lietuvos mokslų akademijos tikruoju nariu. Po karo, kuriantis akademiniam institutams, jis sudarė būsimo Biologijos instituto struktūrą, buvo paskirtas jo direktoriumi (1945–1950 m.). Tada jis išleido veikalą „Lietuvos paukščiai“ antrąjį tomą, rengė trečiąjį. Jo darbai buvo ir ornitologinių fundamentinių tyrimų užuomazga Lietuvos mokslų akademijoje. Gamtininkai ypač vertino jo sukurtą lietuvišką ornitologinę terminiją, kuri buvo laikoma be priekaištų. Išikūrusio Biologijos instituto Zoologijos poskyriui buvo priskirtas Ventės Rago paukščių stebėjimo punktas (Lietuvos pajūris) ir ornitologinis Žuvinto rezervatas (Pietų Lietuva). Ornitologiniai tyrimai plėtėsi ir 1973 m., turint 11 etatinių darbuotojų, buvo įkurta Ornitologijos laboratorija, kaip prof. T. Ivanausko tyrimo tradicijų tęsėja. Dar svarbu, kad nuo 1953 m. akademikas T. Ivanauskas visą laiką buvo Lietuvos mokslų akademijos Chemijos ir biologijos skyriaus biuro narys, 1955–1957 m. jis buvo ir Gamtos apsaugos komisijos prie Mokslų akademijos prezidiumo pirmininkas. Aišku, nuolat jo akiratyje buvo tyrimai. Jo vadovaujami. MA Biologijos instituto mokslininkai atliko Lietuvos faunos inventorizacijos darbus, vykdė jos apsaugos tyrimus, jam vadovaujant reiklmatizuoti bebrai. Profesoriaus ir kitų gamtininkų iniciatyva 1949 m. pradėti Kuršių marių hidroekologiniai tyrimai, siekta atkurti ir sureguliuoti žuvų išteklių apsaugą karo metu nuniokotose Kuršių mariose.

Visuomeniniai darbai. Nemažai jų jau buvo minėta. Kartais mokslines iniciatyvas sunku atsieti nuo mokslinio-organizacinio darbo. Tačiau bene išpūdingiausias buvo T. Ivanausko visuomeninis-organizacinis darbas aplinkosaugai. Jo pastangomis 1923 m. sudarytas Medžių sodinimo komitetas, kurio pirmininku buvo išrinktas T. Ivanauskas. Komitetas rūpinosi medžių sodinimo švenčių organizavimu, apželdinimo darbais. T. Ivanauskas rūpinosi ir medžiojamosios faunos išsaugojimu, gausinimu. Jo siūlymu 1920 m. suorganizuotas „Medžiotųjų klubas“, o 1921 m. įkurta „Lietuvos taisyklingos medžioklės ir žūklės draugija“, kuri 1937 m. virto Lietuvos medžioklės draugijų sąjunga. Net 18 metų (1921–1939) T. Ivanauskas buvo sąjungos pirmininkas. 1935 m. paskelbtas naujas medžioklės įstatymas, padėjęs faunai atsigausti. Supratęs, kad reikia spaudos leidinio medžioklės klausimams aprašyti, ir vėl T. Ivanausko iniciatyva 1927 m. įsteigtas žurnalas „Medžiotojas“. Žurnalo redaktoriumi T. Ivanauskas dirbo nuo 1927

iki 1939 m. 1930 m. jam dalyvaujant Paryžiuje Tarptautinės medžioklės tarybos steigiamajame susirinkime, jis, kaip Lietuvos atstovas, buvo išrinktas tarybos nariu. Tais pačiais metais profesoriaus pastangomis įsteigtas Tarptautinio komiteto paukščiams globoti Lietuvos skyrius. T. Ivanauskas buvo Lietuvos gamtininkų draugijos vienas steigėjų, 1931–1935 m. – jos valdybos narys, nuo 1957 m. iki mirties – žurnalo „Lietuvos mokslų akademijos darbai“, tuo metu populiaraus žurnalo „Mokslas ir gyvenimas“ redakcinių kolegijų narys, Lietuvos ornitologų, Lietuvos entomologų d-jų narys. Skyrė dėmesio pomologijai, daržininkystei, dendrologijai. 1959–1969 m. buvo žurnalo „Mūsų sodai“ redakcinės kolegijos narys. Taip pat visi autoriai, rašę apie gamtosauginę veiklą Lietuvoje, profesorių T. Ivanauską visada nurodė pirmuoju šio darbo organizatoriumi.

T. Ivanauskas daug bendravo su kitų šalių mokslininkais, buvo aktyvus mokslinių kelionių, ekspedicijų dalyvis ir organizatorius. Štai dar keli pavyzdžiai, parodantys jo veiklumą, interesų platumą ir tai, kad jis buvo žinomas ir kitų kraštų mokslininkams: 1919 m. išrinktas Rusijos entomologų d-jos tikruoju nariu; 1922 m. jam suteiktas Padujos (Italija) un-to garbės daktaro laipsnis; 1923 m. atstovavo Lietuvai L. Lastero 100-ųjų gimimo metinių minėjime Paryžiuje ir Strasbūre, o 1924 m. – Neapolio un-to (Italija) 700 metų jubiliejaus minėjime. 1931 m. surengė didelę ekspediciją į Pietų Ameriką (Braziliją) (Ivanauskas, 1932).

1922 m. jis surengė ekspediciją į Istrijos pusiasalį Adrijos jūroje, 1929 m. – Baltijos jūros Vilsandi salą (Estija). 1947 m. dalyvavo ekspedicijoje Volgos deltoje (Astrachanės rezervatas), 1948 m. – Turkmėnijoje (Amu Darijos žemupis, Karakumai), 1949 m. – Azerbaidžane (Lenkoranė). 1951 m. buvo ekspedicijoje Šiaurės Kazachstane (Petropavlovsko apylinkės). 1956 m. surengė pakartotinę ekspediciją į Astrachanės rezervatą. 1960 m. dalyvavo ekspedicijoje į Tadžikijos rezervatus, o 1962 m. – į Obės žemupį (Selechardas).

Profesoriaus atminimas. Profesorius T. Ivanauskas dirbo iki senatvės ir, sulaukęs 88 metų mirė 1970 m. liepos 1 d. Kaune. Palaidotas Tabariškių kapinėse netoli savo įkurto dendroparko ir sodybos Obelynės (Kauno rajonas).

Po T. Ivanausko mirties jo atminimas buvo įvairiai ir garbiai įprasminamas. Kiek iki šiol per 32 metus, praėjusius po profesoriaus mirties, buvo suorganizuota mokslo bei visuomenės renginių, kiek buvo išleista su jo vardu susijusių leidinių, kiek kartų jis buvo minimas straipsniuose ir knygoje – tiksliai suskaičiuoti sunku. Paminėsimė kelis reikšmingesnius dalykus.

Profesoriui, Lietuvos MA akademikui T. Ivanauskui mirus, jo rankraštinius palikimus buvo atiduotas

Lietuvos MA bibliotekos Rankraščių skyriui Vilniuje, sutvarkytas (katalogizuotas) ir tapo prieinamu juo besidomintiems (F-300).

1970 m. Kauno zoologijos muziejus pavadinamas įkūrėjo vardu – Kauno T. Ivanausko zoologijos muziejumi. 1971 m. ant jo kapo buvo pastatytas meniškas antkapinis paminklas.

1976 m. Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos institute buvo išleista T. Ivanausko asmenybei skirta knyga – „Tadas Ivanauskas: Gyvenimas ir veikla“ (Budrys, Prūsaitė, 1976). Joje 15 autorių paskelbė straipsnius, kuriuose aprašė mokslininko biografijos bruožus, jo mokslinę ir organizacinę šių sričių veiklą: ornitologija, teriologija, herperologija; ichtiologija, hidrobiologija; pomologija, gamtos apsauga ir medžioklės ūkis; mokslinės ekspedicijos. Šeši autoriai pateikė tekstus apie profesoriaus darbą 8 mokslo įstaigose. Atsiminimais apie jį dalijasi 14 jį pažinusių arba su juo dirbusių amžininkų – mokslininkų ir gamtininkų. Knygoje yra T. Ivanausko paskelbtų mokslinių ir mokslo populiarinimui skirtų knygų bei straipsnių bibliografinė rodyklė, taip pat svarbesnių straipsnių apie jį sąrašas. Šis vertingas, 4 kartus recenzuotas leidinys buvo gausiai iliustruotas T. Ivanausko šeimos archyvo nuotraukomis.

Apie T. Ivanausko gyvenimą ir veiklą buvo sukurtas filmas „Tadas Ivanauskas“. 1980 m. išleistas miškininkų A. Navasaičio ir M. Navasaičio iliustruotas leidinėlis „Obelynė“ apie profesoriaus memorialinę sodybą.

1982 m., minint T. Ivanausko 100-ąsias gimimo metines, įsteigta „Akademiko Tado Ivanausko premija“, kuri pradėta skirti už svarbius biologijos bei gamtos apsaugos mokslo ar kitus darbus žmogaus ir gamtos santykių tema. Dabar ji vadinama vardine T. Ivanausko premija, kurią kas ketveri metai skiria Lietuvos mokslų akademija. Lietuvos ornitologų draugija įsteigė T. Ivanausko premiją už paukščių tyrimo ir apsaugos darbus.

1983 m. Lietuvos gamtos apsaugos draugija išleido „Tado Ivanausko bibliografiją“. Pataisytoje ir papildytoje bibliografinėje rodyklėje buvo suregistruota 617 T. Ivanausko publikacijų ir daugiau kaip 120 pozicijų apie jį (Ivanauskas, 1983).

Kauno rajone rūpestingai saugoma Obelynė – parkas ir memorialinė sodyba-muziejus, kuriame 1920–1970 m. gyveno profesorius T. Ivanausko vardu pavadinta nauja mokslui vabzdžių gentis – *Ivanauskella*. Jo vardu pavadintos gatvės didžiausiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje ir Kaune. Įkurta Tado Ivanausko brolija, populiarinanti šios asmenybės siekius ir darbus.

Didelė pagarba žymiam Lietuvos mokslininkui ir mokslo organizatoriui parodyta 1994 m., išleidžiant jo atsiminimų knygą „Aš apsisprendžiu“ (Ivanauskas, 1994). Svarbiausia, kad ši memuaristikos knyga

parodė, jog prof. T. Ivanauskas ir šiame, t. y. mokslo beletristikos žanre, nenusileidžia T. Ivanauskui – mokslininkui ir žinių apie gamtą populiarintojui.

Minėjimai, skirti 120-osioms gimimo metinėms. Jie prasidėjo Kaune. 2002 m. birželio 1 d. Tado Ivanausko brolijos ir Ekologijos instituto iniciatyva buvo suorganizuotas pirmasis jubiliejinis renginys. Jo dalyviai aplankė profesoriaus kapą Tabariškėse (Kauno r.), pabuvojo Obelynėje, susipažino su dendroparku. Buvo išleistas proginis lankstinukas „Obelynės dendroparkas“.

Lapkričio mėn. Vilniuje Žemynos pagrindinė mokykla, minėdama kitus žymius Lietuvos žmones, prisiminė ir prof. T. Ivanauską (dalyvavo biologai dr. P. Zajančkauskas, dr. R. Pakalnis), o Kaune, Kalniečių gimnazijoje, veikė paroda, kurioje eksponuota fotografo K. Verbicko 50 nuotraukų apie T. Ivanausko gyvenimą ir veiklą.

Gruodžio mėn. Lietuvos MA centrinėje bibliotekoje veikė spausdintų darbų ir leidinių paroda „Akademikas Tadas Ivanauskas“, gruodžio 12 d. 120-osios T. Ivanausko metinės buvo paminėtos Lietuvos žemės ūkio un-te. Minėjamą suorganizavo Miškų fakultetas ir Kauno rajono savivaldybė. Minėjimo metu veikė paveikslų paroda „Obelynės spalvos“, universiteto bibliotekoje – ekspozicija apie T. Ivanauską, pristatytas Algirdo ir Mindaugo Navasaičių parengtas ir Kaune išleistas proginis leidinys „Akademikas Tadas Ivanauskas ir Obelynė“. Posėdžio metu prisiminimais dalijosi ir apie akademiko nuopelnus mokslui kalbėjo rektorius prof. A. Kusta, dr. P. Zajančkauskas, doc. M. Venslauskas, E. Gaidienė, doc. J. Stašaitis, B. Federavičienė, doc. A. Navasaitis, doc. E. Bartkevičius, buvo parodytos ištraukos iš dokumentinio filmo „Tadas Ivanauskas“.

Apie T. Ivanauską pirmas straipsnis anglų kalba buvo paskelbtas mokslo žurnale „Acta Zoologica Lituania“ (2002. Vol. 12. Nr. 2), pasirodė keli straipsniai populiarioje spaudoje.

Gruodžio 21 d. Lietuvos mokslų akademijoje įvyko iškilminga MA Visuotinio susirinkimo sesija, skirta akademikų T. Ivanausko ir P. Šivickio 120-osioms gimimo metinėms. Į ją gausiai susirinko ne tik MA nariai, bet ir atstovai universitetų, kuriuose šie akademikai ilgai profesoriavo. Buvo svečių iš Vilniaus, Kauno, kitų vietovių. Sesiją atidaręs akad. B. Juodka pasisakyme įvertino šių asmenybių įnašą į Lietuvos mokslą, kultūrą, pabrėžė, kad jie tapo žinomais toli už Lietuvos ribų. Išsamius pranešimus šiame renginyje perskaitė LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas, akad. V. Kontrimavičius (Šiuolaikinis pasaulis ir ekologija) ir VU Ekologijos instituto Protistų ekologijos laboratorijos vadovas LMA n. e. G. Valkiūnas (Naujos idėjos parazitologijoje). Tai buvo apžvalga dabarties mokslo krypčių, kurioms pradžių davė prieš kelis dešimtme-

čius Lietuvoje dirbę mokslininkai – biologai T. Ivanauskas, P. Šivickis. Sesijoje buvo išplatinti jubiliejiniai lankstinukai apie šiuos akademikus ir dr. P. Zajančausko sudarytas leidinys „Gamtininkas Tadas Ivanauskas“.

Visų jubiliejinių renginių leitmotyvas buvo panašus: kalbėdami apie Lietuvos gyvosios gamtos tyrimus, profesorių akademikų T. Ivanausko ir P. Šivickio vardus minime pirmaisiais tarp visų kitų iškiliausių XX a. Lietuvos gamtininkų. 2002-ieji tokie metai, kai abi asmenybės labai ryškiai iškilo dar kartą.

Prof. T. Ivanauskui priklauso prioritetas tų darbų, kurie buvo atlikti pirmuoju Nepriklausomos Lietuvos valstybės periodu ir įėjo į mūsų Tėvynės mokslo ir kultūros istoriją. Svarbiausia – tai aukštojo mokslo pamatų ir tyrimo įstaigų kūrimas, atliktas kartu su kitais kilniais ir pasišventusiais Lietuvos inteligentais. Mokslo visuomenės ir akademinio jaunimo atmintyje jis liko kaip geras organizatorius, puikus pedagogas, gimtojo krašto gamtos puoselėtojas ir žinių apie ją skleidėjas.

Visa tai reiškia, kad prof. T. Ivanauskas pagrįstai laikomas iškiliausiu Lietuvos gamtininku. Jis paskelbė dešimtis knygų ir knygelių, šimtus straipsnių. Daug jo kūrybinių minčių apie mūsų krašto gamtą,

paskelbtos prieš kelis dešimtmečius, aktualios ir šiaudien. Todėl iš viso jo palikimo būtų galima išrinkti brandžiausius, nesenstančius dalykus ir sudaryti prof. T. Ivanausko „Rinktinius raštus“. Tai būtų dar vienas ypač svarbus darbas, kaip pagarbos ženklas, įamžinant profesoriaus asmenybę.

Literatūra

1. Budrys R., Prūsaitė J. (sud.). *Tadas Ivanauskas: gyvenimas ir veikla*. Vilnius: Mokslas, 1976.
2. Gaidienė E. Kauno *Tado Ivanausko zoologijos muziejus*. 1919–1999. Vilnius: Aldorija, 1999.
3. Ivanauskas T. 1938–1955. *Lietuvos paukščiai*. Kn. 1–3. Kn. 1. Kaunas: Jaunųjų ūkininkų ratelių sąjunga, 1938; Kn. 2. Kaunas: Valst. encikl. žod. ir moksl. lit. I-kla, 1949; Kn. 3. Vilnius: Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, 1955.
4. Ivanauskas T. 1957–1964. *Lietuvos paukščiai. 2-asis patas. ir papild. leid.* T. 1–3. T. 1. Vilnius: Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, 1957; T. 2. Vilnius: Biologijos institutas, 1959; T. 3. Vilnius: Mintis, 1964.
5. *Tadas Ivanauskas: bibliografija*. Vilnius: Lietuvos gamtos apsaugos draugija, 1983.
6. Ivanauskas T. *Trys mėnesiai Brazilijoje. Gamtininko užrašai*. Kaunas: Mūsų rytojui, 1932.
7. Ivanauskas T. *Aš apsisprendžiu*. Vilnius: Vyturys, 1994.

Dr. Algimantas Jakimavičius